הגיליון מוקדש
לעילוי-נשמתו של מורי-
חמי, אשר אהב את התורה
בכל ליבו, נפשו ומאודו,
הרב יוסף ב"ר אברהם ז"ל.
ת. נ. צ. ב. ה.

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת
וישלח
תשפ"ז
גיליון מס'
813

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

ערבית

כשמצב 'יעקובי' פוגש את עמלי-התורה

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, מִבְּאֵר שָׁבַע; וַיֵּלֶךְ, חָרָנָה. וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם, כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם, וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו; וַיִּשְׁכַּב, בַּמָּקוֹם הַהוּא (בראשית כ"ח, י-י"א)

בשבוע שעבר עמדנו על תפילת 'ערבית' שתיקן יעקב, לשעה ולדורות. תפילה שמבטאת לא רק עיתוי מסוים אלא מצב. מצב של אפלה, של חושך. מצב מר כלענה. בשבוע שעבר חידדנו את המציאות של יעקב, שלמעשה הינה כאמור מורשת לדורות-עולם ובפרט לימינו, ימי 'אחרית-הימים', אשר נותן עוז לעמוד מול רגעים של נרדפות וסבל, מצבים עליהם אנו קוראים גם בפרשה שלנו - פרשת וישלח, כאשר הפעם יעקב נרדף ע"י עשיו אחיו.

אבל השבת, בשעה טמירה של ליל שבת מלכתא, בשעה שהמחשבות העילאית עוטפות אותך, חשבתי על מובן נוסף, וקריטי לא פחות בעולם ה'ערבית' של יעקב.

הלא יעקב, בל נשכח, הוא עמוד התורה. ונראה שיעקב תיקן תפילת 'ערבית' לא רק בחצרות החיים, אלא גם - ובייחוד - בתוככי בית-המדרש עצמו. ולא, אין מדובר רק ב'ימי השנאה' שמזכיר רבינו תם.

מול הסטנדר והגמרא והרמב"ם הוא מוצא עצמו העמל פעמים רבות ברגעי 'ערבית' - רגעים של "ומשה ניגש אל הערפל". הסוגיה איננה בהירה דיו. עמומה. צריך לעמול רבות כדי להסיר את הערפל ולהבהיר את התמונה. אבל זהו עמל התורה המתבקש מאיתנו, עמל שמקנה לנו זוך צרוף, ומתיקות נפלאה לאחר שהסוגיה הוארה וקיבלה פנים חדשות.

*... איש התורה מוצא
עצמו ברגעים 'יעקוביים'
גם מול הסטנדר, כשהוא
נדרש לעמול מול סוגיה
שאיננה בהירה לו דיו*

התורה איננה נקנית בקלות. לא רק המילים הארמיות מאתגרות, גם עצם ההבנה והמהלך בסוגיות. אבל זהו ייעודנו עלי-חלד. כך היא דרכה של תורה וקניינה.

□□□

אבל כנזכר, מי שמרגיש את רגעי המרירות, כביכול, הוא זה שמרגיש את המתיקות שלאחריה. אחרי המצב של "ויהי ערב", מגיע גם המצב של "ויהי בוקר":

כתוב בפרשת בשלח: 'ויבואו מרתה, ולא יכלו לשתות מים ממרה - כי מרים הם. ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים וגו'. כך פירש המחבר הנ"ל: 'ולא יכלו לשתות מים ממרה' - אין מים אלא תורה, לא יכול לשתות מים ממרה, מרוב מרירות מצבו, 'כי מרים הם' - הוא יושב ולומד ולא הולך לו מחמת מרירות ליבו. 'ויורהו ה' עץ' - ה' מרוהו עצה. ומהי העצה? 'וישלך אל המים וימתקו המים' - שישליך את עצמו למי התורה, ואז ממילא יהיה לו מתוק" (מרן רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל - ספר 'חשקת התורה', עמוד רמ"ט)

□□□

מפנקסו של מחנך
דילמות חינוכיות אקטואליות

דמות דיוקנו של אביו

התשובה המפתיעה של גדול-הדור: מה עושים כשהילדים המתבגרים יוצאים בקבוצה למסעדה או צימר?

בשיחה מיוחדת שנערכה במעונו של מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש, הציג בפניו הרה"ג מרדכי פיש - מנהל רוחני בישיבת 'עטרת שלמה' לצעירים, שורת שאלות חינוכיות לקראת כינוס להורים ולבנות סמינרים. בתיעוד שהתפרסם השבוע השיב ראש הישיבה על שאלות הנוגעות לפערי הדורות, ליחסי הורים וילדים ולחינוך לאמונה. התשובות לחלוטין מפתיעות, ומבטאות באופן בהיר עד כמה 'דעת בעלי-בתים' הינה היפך 'דעת-תורה'.

■■■

בפתח השיחה נשאל ראש הישיבה כיצד יכולים הורים שגדלו בדור הקודם להבין את עולמם של בני הנוער כיום.

בתשובתו הדגיש כי אף שהמציאות החיצונית השתנתה, הצרכים הבסיסיים של הילדים נותרו דומים: הרצון ליהנות, להרגיש מוערכים ולדעת שהוריהם אוהבים אותם.

לדבריו, דווקא ההבנה הזאת יכולה לסייע להורים להתמודד עם פערי הדורות, מבלי להפוך כל שינוי בהרגלי הילדים למאבק.

■■■

אחת השאלות המרכזיות בשיחה עסקה בתופעות המוכרות להורים רבים: בנות סמינר המבקשות לצאת למסעדות ובחורי ישיבות המעוניינים לנסוע לצימרים לשבת ללא פיקוח. האם על ההורים להתנגד לבילויים הללו ולהיאבק בהם?

תשובתו של מרן ראש הישיבה שליט"א הייתה ברורה: "להילחם - הרי זה ממש דברים בטלים!"

ראש הישיבה אף הדריך את ההורים שלא להסתפק בהימנעות ממאבק, בבחינת 'שב ואל תעשה', אלא אף לגלות שותפות ואכפתיות כלפי ילדיהם שיצאו לטיול: "אדרבה", הדגיש, "תשתתפו איתם! שהאמא תכין להם סנדוויצ'ים כדי שיהיה להם טוב", אמר.

רה"י חידד כי גם לאחר הטיול בוודאי אין לבקר את הילדים על כך, אלא ההיפך הגמור - על ההורים להתעניין האם נהנו וממה, ולהביע אכפתיות ממה שאירע עימם שם.

בהמשך הסביר את היסוד העומד מאחורי הדברים: "כשהילד מרגיש שההורים איתו - הוא לעולם לא ירחק!"

■■■

נושא נוסף שעלה בשיחה היה החינוך לחיים של אמונה והרגשת קרבת ה'.

ראש הישיבה הרחיב על הפסוק "בכל דרכיך דעהו", והסביר כי הקשר עם הקב"ה אינו מוגבל לשעות הלימוד והתפילה בלבד, אלא צריך ללוות את האדם בכל מעשיו.

כדוגמה הציג התבוננות באירוע יומיומי ופשוט, כמו היתקלות באבן ברחוב, והסביר כיצד ניתן לראות גם במקרים כאלה את יד ההשגחה.

■■■

לקראת סיום השיחה נשאל הגרמ"ה הירש כיצד נכון להגיב כאשר ילד אינו נוהג בכבוד הראוי כלפי הוריו.

השאלה התמקדה בצורך לחנך לכיבוד אב ואם, מבלי שהתגובה תיתפס בעיני הילד כדרישה אישית של ההורים לקבל כבוד, דרישה של אגו.

במסגרת הדיון עלתה גם החשיבות של בירור שורש ההתנהגות: האם מדובר בקושי של הילד לקבל סמכות, או שמא במשבר אמון בינו לבין הוריו.

לאורך השיחה בלט המסר החינוכי שהציג מרן ראש הישיבה: לצד ההדרכה והחינוך, על ההורים לשמור על קשר קרוב עם ילדיהם, להעניק להם תחושת אהבה ושייכות וללוות אותם גם בהתמודדויות של גיל הנעורים, כי רבו המה.

"אדרבה", הדגיש, "תשתתפו איתם! שהאמא תכין להם סנדוויצ'ים כדי שיהיה להם טוב"

תלמודא
מושג תלמודי אחד

א. י. פ.

"תפוס לשון ראשון"?!

נדון מעניין מופיע בגמרא במסכת מנחות (קג, א): אדם שאמר: "הריני נזיר מן הגרוגרות ומתן התאנים", האם אמירתו חלה כנדר או שכלל לא חלה. שורש המחלוקת של בית-שמאי ובית-הלל בנדון, כך לפי דברי הגמרא, הינה במחלוקת אחרת: האם כאשר אדם נוקט באמירה אחת בשני עניינים סותרים - כגון כאן שלא שייכת נזירות אלא מן היין וחרצני ענבים וכדומה אך לא על תאנים - האם אנחנו נוקטים "תפוס לשון ראשון", ואנחנו מתייחסים אפוא בעיקר למילים הראשונות, שלמעשה החלו חלות. או שמא "בגמר דבריו אדם נתפס", ובהיות ובסיום דבריו אמר דברים הסותרים את אמירת "הריני נזיר", הרי שלא חלה נזירות כלל וכלל.

והנה בגמרא לקמן (קה, א) הסתפקה הגמרא האם אדם שנודב "מיני מנחה" לבית-המקדש, האם חייב לנדוב שני מנחות, וכפי שהתבטא בתחילה בלשון "מיני" שהוא לשון רבים, או שמא מתייחסים אנו ללשון "מנחה", לשון יחיד, שאמר, והרי שהוא צריך להביא רק מנחה אחת, וכוונתו ב"מיני" הינה גם סוגי מנחה, ולפי הדעות שאדם יכול לנדוב למנחה גם מצות וגם רקיקין למשל במנחה אחת (ספק זה לכאורה יהא רק בדברי הגמרא לקמן שאדם שנודב למקדש עצים חייב להביא שני גזירי עצים, מה יהא כאשר יאמר שנודב גזירי עץ, שיש כאן גם סתירה בין הרישא לסיפא).

ולכאורה צריך ביאור מדוע לא תלתה הגמרא ספק זה בנדון דלעיל שהרי גם כאן לכאורה סתר את דבריו במשפט אחד: האם נקטינן "תפוס לשון ראשון" והאדם התכוון בעיקר לתחילת דבריו, ולכן חייב להביא שני מנחות, וכפי המשתמע מלשון "מיני", או שמא "בגמר דבריו אדם נתפס" והריהו חייב להביא מנחה אחת בלבד.

ומצינו שהרמב"ם נקט להלכה בספק זה שצריך להביא שני מיני מנחות ושני מנחות, והוא פלא. ומביאים בשם הרדב"ז שדעת הרמב"ם שהוא נוקט ש"תפוס לשון ראשון".

אלא שלכאורה הרמב"ם סתר דברי עצמו לפי זה. שהרי לגבי האומר "הריני נזיר מן הגרוגרות" פסק (הלכות נזירות פרק א' הלכה י') שנדור על אכילתם אך אינו נזיר, והסביר שם הרדב"ז משום שלדעת הרמב"ם "בגמר דבריו אדם נתפס", והוא דלא כהאמור בדעתו. וצריך עיון.

עלון לשבת

העלון שהגיע במפתיע לביהכ"נ של הכלא - סגר את המעגל

סיפר הרה"ג רבי יעקב שיש סיפור בעל מסר אמוני יוצא מגדר הרגיל. הרב שיש שמע את הסיפור מהגאון רבי יהודה אריה שוורץ, רבה של 'נחלת סירוקה' בקרית הרצוג, שאמר ששמע את הסיפור ממקור ראשון.

אברך ת"ח, סיפר הגרי"א שוורץ, שלמד כמה שנים בכולל, נכנס לעסקים, ובתוך זמן קצר נקלע לתסבוכת בענין הצהרת-הון, הנחשבת לאחת ה'עבירות' החמורות. כשהובא לבית המשפט גזר עליו השופט 3 שנים בבית הכלא, ולא תהיה לו גם את הזכות לקצר את המאסר בשליש בשל התנהגות טובה.

גזר הדין של השופט היה חמור במיוחד, ולא זכור שעונש כה חמור נגזר אי-פעם על עבירה פלילית שכזו. הת"ח נכנס לכלא ובהיותו אדם ירא-שמים הבין שהוא יושב בכלא לא על הצהרות-ההון הכוזבות שלו, אלא על חטא חמור אחר. הוא ניסה לחשוב מה היה החטא הזה, ולא הצליח.

***

לאחר 17 חודשים שבהם ישב בכלא, הגיעו לבית הכנסת שבבית הסוהר עלונים לשבת. הוא פותח אחד מהם וקורא שם את הסיפור הנודע על החפץ חיים שעָסַק בענייניו של יהודי שהשכיר דירה לאלמנה, והיא לא שילמה לו את שכר-הדירה.

כאשר גם לאחר התראות חוזרות-ונשנות מצדו, עדיין לא העבירה לו האלמנה את הכסף, הגיע בעל הדירה וגירש אותה ואת ילדיה, והוציא אותם לרחוב, עם כל החפצים. כאשר ירד גשם נאלצה האלמנה לחפש מסתור לה ולילדיה.

החפץ חיים ששמע על המעשה, אמר שלמרות שהקב"ה הוא ארך-אפים ורב חסד ואמת, אבל יש עוונות שעליהם משלמים גם כאן בעולם הזה. ואכן, לאחר תקופה חלה היהודי במחלת הכלבת, ובגלל סכנת ההתדבקות איש לא רצה לטפל בו, עד שמת. גם בקבורתו סרבו אנשי הח"ק לטפל בו, עד שבאו בניו וקברוהו ממש בקבורת כלב.

***

הת"ח שלנו קורא את המעשה, ובשרו נעשה חידודין-חידודין. הוא נזכר במעשה שאירע אצלו, כאשר טיפל בהשכרתה של דירת-אחיו, ופעם השוכרת היתה אלמנה, וגם היא לא שילמה את שכר-הדירה, ולאחר התראות הוציא את חפציה לרחוב, יחד איתה.

לאחר שקרא את הסיפור של החפץ חיים, נחרד מאוד לנפשו, והתקשר מיד מהטלפון הציבורי בכלא לאחיו, וביקש שישיג את הטלפון של האלמנה ההיא.

לאחר מאמצים רבים הצליחו לאתר את המספר. הת"ח מתקשר אליה בבכי, מספר את סיפורו, ומתחנן שתמחל לו, אבל היא ממאנת לסלוח.

מה שעשית לי היה בבחינת חטא בל-יכופר, ולי ולילדיי נגרמה טראומה קשה, הספוגה עד היום בעצמותינו, עד כדי כך שילדיי זקוקים לטיפול, אמרה.

הת"ח לא הרפה, ובמשך חצי שעה בכה ובכה, ואמר שהוא מוכן לשלם לה סכום כסף גדול מאוד, והעיקר שתסלח. כדרכן של נשים צדקניות, בסופו של דבר אמרה האלמנה 3 פעמים שהיא מוחלת.

***

והנה, מיד למחרת בבוקר נשמעות דפיקות על דלת תאו של הת"ח. 'מנהל הכלא מבקש לשוחח איתך', אמרו. הוא ניגש ללשכת המנהל, שאומר לו ש...הוא משוחרר.

מה קרה? - יש לנו עומס גדול בבית הכלא, ועל פי ההוראה מגבוה הוחלט לשחרר את מי שנותרו לו רק 5 חודשים. חשבנו שלאחר ניכוי השליש, נגיע ל-5 חודשים, ונשחרר. אבל אז ראינו בתיק שהשופט ניתק ממך את זכות השליש.

פנינו לחלונות הגבוהים שהסכימו, בשל העומס הרב, לחרוג מגזירת השופט, ולנכות לך את השליש בעבור התנהגות טובה, ובצרוף 5 החודשים - הינך משוחרר! מדהים.

*

(על-פי ביטאון 'קול ברמה' - ביטאון רמת אלחנן מאת ידידנו סופר הבית היהודי רבי משה-מיכאל צורן הי"ו, גיליון 415)

לתשומת-ליבכם!

מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את הגיליון למייל ללא תמורה בשליחת דוא"ל לכתובת:

abyisrael@gmail.com

"דרכו" - חינוך עם נשמה ובגובה-העיניים. פלא' לרכישה: 0504116867 (אין להשיג בחנויות)

מלווה מלכה

אקטואליה מזווית יהודית

נכים נהיינו?!

זהירות: עידן הרובוטים האנושיים לפנינו

רבים מאתנו לבטח כבר יודעים כי נכנסנו, ברמה כזו או אחרת, לעידן ה'רובוטים'. אלו, בדמות אדם, שמכינים לכם את הקפה או הטוסט ביעילות וזריזות, ואפילו מביאים לכם אותו עד לספה. אז נכון, כיום מדובר בנחלתם של בעלי הון, אבל מי-יודע מה יהיה מחר: אם רכב הפך היום למוצר-צריכה בסיסי ואלמנטארי, מדוע שהרובוט לא יהפוך לכזה?! מדוע לטרוח להכין קפה - למלאות מים חמים, להכניס כמה כפיות סוכר וקפה, אם יש מישהו שיעשה את העבודה הזו במקומנו? הרי נורא מורכב להכין קפה...

עידן של נכות

'עידן הרובוטים' עלול להטמיע בנו עצלות נוראה ותחושת זעזוע מכל מה שדורש ממנו טיפת-עמל. כל אי-נוחות קלה עלולה לזעזע את שלוות נפשנו, כי אנחנו רגילים שהכל צריך להיות הכי -נח, הכי מהיר והכי יעיל. הליכים שדורשים סבלנות גם עלולים לשבש את הדעת, כי הכל הרי צריך לקרות תוך דקה...

נכים עלולים להיוולד כאן בהמוניהם בן-יום.

מי שעלול לשלם את המחיר היקר אלו בעיקר ילדינו שיגדלו לחיים של תפנוקים, חיים של אגו מושלם, מבלי יכולת כמעט להתמודד עם קושי כל שיהיה. כל קושי, אפילו קל-שבקלים, ישבית את המערכת האנושית שהפכה למפונקת 'על מלא'.

אז אולי ביום מן הימים לכולנו יהיה בבית 'רובוט', אבל כדאי שנחנך את עצמנו לכל-הפחות לא להקדים את המאוחר. לנהוג באיפוק מול אי-נוחות וללמוד לחיות בנחת עם מצבים שדורשים עמל וטרחה.

חייבים להזיע

ובל נשכח את עולמנו הרוחני שעידן זה יכול לחולל בו הרס נוראי.

שהרי מי שחיי חיי רובוט בוודאי יתקשה לפתוח גמרא. האותיות הארמיות המורכבות, לצד הצורך החיוני בעמל כדי לעמוד על סודה של סוגיה, מחייבים בהכרח עמל.

גם אם אנחנו מצוידים בגמרא 'שוטנשטיין', הרי שאם נרצה להכין 'חבורה' על הסוגיה, אולי עדיין נצטרך לעמול ולהזיע. ואף אחד, עם כל הכבוד, לא מעוניין להעתיק מ'אוצר החכמה'...

ומי מוכן להזיע בדור של רובוטים?

ראו הוזהרתם: עידן הרובוטים לפנינו.

ילדינו אלולים לחיות באידן של תפנוקים, אגו ברוש, וצאצוא מכל אי-נוחות קלה שמאלארת את יציבות החיים...

הינדיק

משפט שבועי לשדרוג התקשורת הבינאישית מתוך הספר החדש "הינדיק"

"נקודה למחשבה: האם אנחנו מדברים עם האישה, עקרת-הבית, בשפה 'גברית' של פתרונות או שאנחנו חותרים לשורש?"

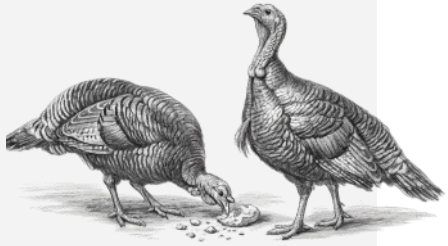

חדש! "הינדיק" - המדריך המלא לשדרוג התקשורת הבינאישית. פלא' לרכישה: 0504116867 (אין להשיג בחנויות)